

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ В КІБЕРПРОСТОРІ

УДК 373.091.33-028.22

О. В. Давискіба

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В КІБЕРПРОСТОРІ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Останнім часом інформаційні технології набувають глобального розповсюдження в усіх сферах суспільства, визначаючи розвиток особистості як основний критерій прогресу. Стрімкий розвиток у галузі інформаційно-комунікаційних технологій за останнє десятиріччя привів до появи абсолютно нових способів установалення й підтримки взаємовідношень між людьми. При цьому для багатьох дітей та підлітків, на сьогодні, це цілком нормальна звичайна реальність. Саме перехід до інформаційного суспільства й розширення видів діяльності людини зумовили якісні зміни у системі освіти: перехід від концепції освіти на все життя до концепції освіти впродовж життя, пошук нових підходів, нових технологій, нових освітніх систем й знайшло відображення у державних документах: Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державна програма «Освіта» (Україна XXI століття), «Учитель», Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні [1-5].

Сучасна освіта має орієнтуватися на випереджувальний характер, сприяти впровадженню новітніх методик організації навчального процесу з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій навчання й забезпечувати здійснення освітньої діяльності у новому віртуальному середовищі (кіберпросторі).

Результативність педагогічної праці вчителя у новому віртуальному середовищі (кіберпросторі) це його вміння організувати взаємодію з тими, хто навчається, але для успішної педагогічної взаємодії недостатньо лише знань навчального предмету та методик навчально-виховної роботи. Важливим елементом педагогічної діяльності є поступове встановлення та налагодження взаєморозуміння з тими, хто навчається. Утім, на теперішній час вплив на особистість різних видів взаємодії, які організуються сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями залишається мало дослідженою галуззю.

Аналіз досліджень і публікацій. На основі вивчення філософської, педагогічної та психологічної літератури визначено, що проблема педагогічної взаємодії вивчається за такими напрямками: філософсько-культурологічним (М. Бахтін, В. Біблер, М. Бубер, М. Каган

та ін.), психологічним (О. Бодальов, О. Добрович, І. Зимня, Я. Коломінський, О. Леонтъев, М. Лісіна, Б. Ломов, В. Мясищев, К. Роджерс та ін.), педагогічним (О. Духнович, М. Пирогов, К. Ушинський, П. Каптерев, В. Сухомлинський, Ш. Амонашвілі, В. Кан-Калик, С. Курганов, В. Ликова, А. Мудрик, М. Рібакова, З. Смелкова та ін.). Питання підготовки майбутніх учителів до педагогічної взаємодії в навчально-виховному процесі та формування культури педагогічного спілкування розглянуто в наукових працях Н. Амінова, Н. Волкової, В. Гриньової, Л. Кондрашової, Л. Спіріна, Т. Яценко та ін.

Психолого-педагогічні аспекти ефективного використання інформаційних технологій у навчальному процесі ВНЗ та ЗОШ розкрито в роботах Г. Брянцевої, Б. Гершунського, М. Жалдака, Ю. Машбиця, О. Меньяйленка, Н. Морзе, А. Підласого, М. Смульсон, Н. Талізінної та ін.

Значну увагу науковці приділяють проблемам впровадження дистанційних технологій у навчальний процес ВНЗ (В. Кухаренко, Р. Гуревич, В. Олійник, В. Рибалко, Н. Сиротенко, П. Стефаненко, Р. Бел, Дж. Блумстук, Д. Кіган, Дж. Коумі, О. Андреев, М. Моїсеева, Є. Полат, В. Солдаткін, А. Хуторської та ін.); наукового забезпечення дистанційної професійної освіти (В. Биков, М. Михальченко, Л. Лещенко, П. Стефаненко); організаційно-педагогічних основ дистанційної освіти за кордоном та в Україні (В. Олійник, В. Жулкевська, Н. Жевакіна, Н. Корсунська, М. Танась, П. Таланчук, О. Третяк, Т. Койчева, В. Шейко та ін.).

Незважаючи на наявність різнопланових і досить масштабних досліджень з питань організації педагогічної взаємодії, ефективності використання інформаційних технологій, дистанційної освіти, з точки зору психолого-педагогічного обґрунтування особливостей організації педагогічної взаємодії у віртуальному середовищі (кіберпросторі) залишається актуальним.

Постановка завдання. Метою даної роботи є визначення та обґрунтування основних особливостей організації педагогічної взаємодії у віртуальному середовищі (кіберпросторі).

Виклад основного матеріалу. З розвитком глобальної мережі Internet та його впливом на всі сфери діяльності сучасного інформаційного суспільства відбуваються істотні структурні зміни у системі вищої освіти, в удосконаленні якої основна перевага надається використанню нових інформаційно-комунікаційних технологій та дистанційним засобам навчання.

Поява нового віртуального середовища (кіберпростору) значно поширює можливості здійснення міжособистісної взаємодії, в тому числі й педагогічної, що реалізовується за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій відповідно до конкретної педагогічної ситуації:

- 1) при наданні індивідуальної консультації учню:
  - електронною поштою;

– Skype, ICQ в реальному часі спілкування;
– через спеціальні клієнтські програми (Miranda, Windows Live Messenger, MSN Messenger) при роботі учнів на уроці в локальній мережі;

2) при організації позаурочної роботи учнів:

- при організації роботи Internet-конференцій;
- при організації роботи навчальних форумів;
- при організації роботи IRC-технологій (Chat);

3) при організації самостійної роботи учнів:

- при розробці електронного підручника;
- при розробці навчально-контролюючих програм;
- при розробці автоматизованих систем навчання;

4) при організації профільної та допрофесійної підготовки учнів:

- при організації роботи Internet-класів;

5) при організації та проведенні Internet-олімпіад;

6) при організації дистанційного навчання дітей-інвалідів та дітей, які пропускають заняття в період загострення хронічних хвороб тощо.

Утім, на міжособистісну взаємодію в кіберпросторі впливає ряд специфічних факторів, під дією яких поведінка людини може відрізнятись від взаємодії поза мережею Internet (робити та говорити такі речі, які у повсякденному житті ніколи б не зробили; інтерпретувати ситуації й значення інакше чим в реальному житті; можливе виникнення викривлення уявлення про реальність тощо). Усе це може привести до вкрай негативних наслідків для особистості людини.

У контексті реалізації гуманістичної парадигми в сучасному освітньому просторі особливої актуальності набуває проблема організації навчальної діяльності на засадах особистісно орієнтованої педагогічної взаємодії. При цьому в процесі реалізації педагогічної взаємодії у віртуальному середовищі (кіберпросторі) учитель повинен першочергово забезпечувати позитивний емоційний стан тих, хто навчається як найважливішу умову якісного засвоєння знань, формування вмінь та навичок.

Отже, розуміння дитини – це бачення вчителем внутрішнього світу кожного учня, проникнення у світ його відчуттів і переживань, розуміння його поведінки з внутрішньої позиції дитини, при цьому важливе вміння вчителя слухати, а найголовніше – чути дійсну сутність слів учня. Тому, хто навчається важливо відчувати емоційний зв'язок з учителем, довіряти йому, бачити в ньому доброзичливого слухача і співбесідника, який прагне зрозуміти його. Учитель повинен уміти дивитися на світ очима тих, хто навчається, будувати емоційний зв'язок з кожним з них як при традиційних формах навчання, так і в новому віртуальному середовищі (кіберпросторі), що забезпечує потребу безпеки та психологічний комфорт тих, хто навчається у різних умовах навчально-виховного процесу.

Тому, відповідно до визначених педагогічних ситуацій, які притаманні віртуальному середовищі (кіберпросторі), учитель повинен володіти прийомами реалізації необхідних комунікативних дій за допомогою використання сучасних Internet-технологій, що наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Реалізація комунікативних дій учителя при використанні відповідних Internet-технологій

Internet-технологій	Комунікативні дії вчителя
Електронна пошта	Забезпечення прямого контакту вчителя з тими, хто навчається після занять у будь-який слушний час для них: при індивідуальній допомозі, наданні індивідуальної консультації для вирішення конкретного питання, з метою стимулювання та залучення того, хто навчається до активної роботи.
Skype, ICQ в реальному часі спілкування	
Спеціальні клієнтські програми	Забезпечення прямого контакту вчителя з тим, хто навчається при роботі на уроці в локальній мережі, з метою безперервного контролю за виконанням завдань та стимулювання навчальної діяльності того, хто навчається наданням допомоги чи рекомендацій.
Internet-конференції	Забезпечення педагогічної взаємодії при організації позаурочної роботи з метою розширення та поглиблення знань тих, хто навчається з вивчених питань. Учитель обирає тему обговорення чи надає таку можливість тим, хто навчається, організовує роботу конференції, форуму, чату (обговорення, підведення підсумків тощо).
Навчальні форуми	
IRC-технології (Chat)	
Internet-класи	Організація навчального діалогу при профільній та допрофесійній підготовці тих, хто навчається формами дистанційного навчання.
Електронний підручник	Для організації самостійної роботи тих, хто навчається вчитель повинен при розробці електронних підручників, навчально-контролюючих програм, автоматизованих систем навчання планувати навчальні ситуації до вступу системи в навчальний діалог, відповідно до навчальних ситуацій, передісторії навчання та нервово-емоційних особливостей того, хто навчається, розробляє елементи навчального діалогу у вигляді повідомлень для того, хто навчається, передбачаючи можливий вплив на його нервово-емоційний стан.
Навчально-контролююча програма	
Автоматизована система навчання	
Internet-олімпіада	Організація навчального діалогу при проведенні Internet-олімпіад з навчального предмету. При

Internet-технологій	Комунікативні дії вчителя
	підготовці до проведення Internet-олімпіади, а також після оголошення результатів олімпіади вчитель постійно проводить консультації з тими, хто навчається в Internet-конференції (відповіді на питання, рекомендації).
Дистанційна форма навчання	Організація навчального діалогу при дистанційному навчанні дітей-інвалідів та дітей, які вимушено пропускають заняття в період загострення хронічних хвороб тощо. Організація навчального діалогу будується як система гнучкої взаємодії того, хто навчається з учителем, де вчитель повинен пам'ятати, що таким дітям взаємодія з учителем гостро необхідна; вчитель повинен мати не тільки дидактичні цілі, але й допомагати соціалізації та особистісному зростанню того, хто навчається.

Однак, масове використання інформаційних технологій у навчальних закладах не зробило істотного впливу на підвищення рівня підготовки тих, хто навчається. Основними причинами такого стану є відсутність чіткої теорії комп'ютерного навчання; досліджень процесу навчання як об'єкту управління; відсутність загальних якісних і кількісних оцінок психолого-педагогічних параметрів тих, хто навчається, науково обґрунтованих алгоритмів керування навчальним процесом з урахуванням індивідуальних особливостей тих, хто навчається та їх змін протягом навчання; характеристик основних стратегій навчання, педагогічних впливів, які використовує вчитель у навчальному процесі [6–10].

Більшість сучасних навчальних систем, включаючи Web-системи, є бібліотекою статичних гіпертекстових підручників і тестових завдань, що недостатньо для повноцінної й ефективної організації індивідуалізованого навчального процесу [11]. Тому, особливої уваги заслуговує питання організації педагогічної взаємодії у віртуальному середовищі (кіберпросторі), як реалізація двостороннього зворотного зв'язку між учителем та тим, хто навчається. При цьому, слід враховувати, що з його допомогою здійснюється педагогічні впливи на особистість того, хто навчається та реалізуються індивідуальні стратегії навчання [6].

Так, у роботах [6–10] запропоновано методику функціональної діагностики тих, хто навчається в умовах інформаційних технологій навчання. Отримані результати досліджень педагогічних впливів на функціональний стан тих, хто навчається й змін їх нервово-емоційного стану в процесі оцінювання навчальних досягнень та в режимі

навчального діалогу «педагог – комп'ютер – учень» слід враховувати при організації педагогічної взаємодії у віртуальному середовищі (кіберпросторі), що дозволить уникнути негативних наслідків на різних етапах навчання.

Висновки.

1. На основі проведеного психолого-педагогічного аналізу встановлено, що процес педагогічної взаємодії вивчається вченими різних наукових напрямів: психологічний аспект процесу педагогічної взаємодії; психолого-педагогічні засади процесу педагогічного спілкування; гуманістична спрямованість процесу педагогічної взаємодії; психолого-педагогічні питання впровадження інформаційних технологій у навчально-виховний процес.

2. Визначено, що складовою процесу навчання в новому віртуальному середовищі (кіберпросторі) виступає активна взаємодія вчителя з тими, хто навчається, реалізованою за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Реалізація педагогічної взаємодії в віртуальному середовищі (кіберпросторі) потребує нового підходу, заснованого на організації навчального діалогу в системі «вчитель – комп'ютер – учень», як системи впливів (діяльності вчителя) та відповідної реакції того, хто навчається, що реалізуються комунікативними засобами. При цьому за результат педагогічної взаємодії в інформаційних технологіях навчання вчитель повинен очікувати позитивну реакцію того, хто навчається на застосований педагогічний (стимулюючий) вплив, що сприяє забезпеченню розвитку знань та практичних умінь і навиків того, хто навчається.

3. Установлено, що на сучасному етапі процес педагогічної взаємодії достатньо теоретично обґрунтований, однак на практиці не завжди враховується емоційний стан того, хто навчається як відповідної реакції на застосований педагогічний (стимулюючий) вплив, що може призводити до вкрай негативних наслідків. Учитель при організації педагогічної взаємодії у віртуальному середовищі (кіберпросторі) повинен урахувати та прогнозувати можливі зміни (позитивні чи негативні) нервово-емоційного стану того, хто навчається під впливом педагогічної (стимулюючої) дії.

Перспективним напрямком досліджень є науково-теоретичне обґрунтування та визначення компонентів моделі майбутнього фахівця з урахуванням даних про особливості функціонального (нервово-емоційного) стану майбутнього фахівця, що дозволить розробити адаптивну систему дистанційного навчання здатну динамічно пристосовуватися в процесі навчання під впливом взаємодії з майбутнім фахівцем з урахуванням змін та особливостей його функціонального стану.

Список використаної літератури

- 1. Концепція** педагогічної освіти // Інформ. зб. Мін. освіти України. – 1999. – №8. – с. 8-23. **2. Національна доктрина** розвитку освіти // Освіта. – 2002. – 24 квітн. – 1 трав. (№26). – С. 2-5. **3. Про вищу освіту:** Закон України від 17 січня 2002 // Відом. Верхов. Ради України. – 2002. – №20. – ст. 134. **4. Про освіту:** Закон України: з внесеними змінами і доповненнями // Голос України. – 1996. – 25 квіт. **5. Концепція** розвитку технологій дистанційного навчання в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://pulib.if.ua/part/9961>. **6. Меньяйленко О.С.** Теоретико-методологічні основи синтезу індивідуалізованих стратегій управління дидактичним процесом в автоматизованих навчальних системах : дис. ... доктора техн. наук : 05.13.06 / Меньяйленко Олександр Сергійович. – Луганськ, 2007. **7. Методи** функціональної діагностики в умовах інформаційних технологій навчання / О.С. Меньяйленко, Г.В. Монастирна, Л.М. Кутепова, О.В. Давискіба // Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи : зб. наук. пр. – Львів : ЛДУ БЖД, 2006. – С. 363 – 368. **8. Меньяйленко О.С.** Дослідження педагогічних впливів на функціональний стан учнів в інформаційних технологіях навчання / О.С. Меньяйленко // Проблеми інженерно-педагогічної освіти: зб. наук. праць. – Харків : УПА, 2006. – Вип. 13. – С. 131 – 139. **9. Меньяйленко О.С.,** Кутепова Л. М. Дослідження змін нервово-емоційного стану учнів у процесі оцінювання навчальних досягнень учителями інформатики / О.С. Меньяйленко, Л. М. Кутепова // Директор шк., ліцею, гімназії. – 2008. – № 2. – С. 22 – 29. **10. Меньяйленко О.С.,** Давискіба О.В. Розробка методів та дослідження функціонального стану вчителів інформатики та учнів у режимі навчального діалогу / О.С. Меньяйленко, О.В., Давискіба // Духовність особистості: методологія, теорія і практика : зб. наук. пр. / гол. ред. Г. П. Шевченко. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2008. – Вип. 4 (23). – С. 169 – 186. **11. Федорук П. І.** Адаптивна система дистанційного навчання та контролю знань на базі інтелектуальних Інтернет-технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д. тех. наук : спец. 05.13.06 – «Інформаційні технології» / П. І. Федорук. – Київ, 2009. – 35 с.

Давискіба О. В. Особливості організації педагогічної взаємодії у кіберпросторі

Стаття присвячена теоретичному аналізу процесу педагогічної взаємодії у віртуальному середовищі (кіберпросторі). У статті визначено особливості організації педагогічної взаємодії у кіберпросторі, основні педагогічні ситуації притаманні віртуальному середовищу, комунікативні дії вчителя та їх реалізація за допомогою відповідних Internet-технологій.

Ключові слова: віртуальне середовище, кіберпростір, педагогічна взаємодія.

Давыскиба О. В. Особенности организации педагогического взаимодействия в киберпространстве

Статья посвящена теоретическому анализу процесса педагогического взаимодействия в виртуальной среде (киберпространстве). В статье выявлены особенности организации педагогического взаимодействия в киберпространстве, основные педагогические ситуации присущие виртуальной среде, коммуникативные действия учителя и их реализация с помощью соответствующих Internet-технологий.

Ключевые слова: виртуальная среда, киберпространство, педагогическое взаимодействие.

Davyskiba O. V. Especially the Organization of Pedagogical Interaction in Cyberspace

The article is devoted to theoretical analysis of pedagogical interaction in a virtual environment (cyberspace). The article reveals features of the organization of pedagogical interaction in cyberspace, the main pedagogical situations inherent in a virtual environment, communicative actions teachers and their implementation by the relevant Internet-technologies.

Key words: virtual environment, cyberspace, teacher interaction.

Стаття надійшла до редакції 27.08.2012 р.

Прийнято до друку 28.09.2012 р.

УДК 378.314.6:811.111

В. Е. Краснопольський

ВИКОРИСТАННЯ WEB-ТЕХНОЛОГІЙ У КЕЙС-МЕТОДІ

Постановка проблеми. У вищих навчальних закладах перед викладачами постає проблема зміни підходу до викладання іноземних мов. Потрібно чітко усвідомити, як узгоджується соціальне замовлення суспільства – підготувати протягом нетривалого терміну фахівця, який добре володіє іноземною мовою, – з вимогами навчальної програми технічного навчального закладу і мінімальною кількістю годин в навчальному плані.

Особливої актуальності набуває професійно-орієнтований підхід до навчання іноземної мови на немовних факультетах вузів, який передбачає формування у студентів здатності іншомовного спілкування в конкретних професійних, ділових, наукових сферах і ситуаціях з урахуванням особливостей професійного мислення.